

**แบบรายงานผลการพัฒนาความรู้ของข้าราชการ
สถานีพัฒนาที่ดินปราจีนบุรี สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๒ กรมพัฒนาที่ดิน
รอบการประเมินที่ ๒/๒๕๖๗ ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๗ ถึงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๗
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๗**

ชื่อ - นามสกุล นางสาวสุคนธ์ทิพย์ โยธาศรี ตำแหน่ง นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ

หน่วยงาน ฝ่ายบริหารทั่วไป สถานีพัฒนาที่ดินปราจีนบุรี สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๒ กรมพัฒนาที่ดิน

หัวข้อการพัฒนา “โครงการฝึกอบรมวิทยากรระดับพื้นที่ด้านการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

หลักสูตร การพัฒนาเจ้าหน้าที่ พต.เป็นมิสเตอร์เกษตรอินทรีย์”

วิธีการพัฒนา ณ วังรีรีสอร์ท อ.เมือง จ.นครนายก

วันที่ วันที่ ๑๘ - ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๗

หน่วยงานที่จัดอบรม กองวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

๑. เพื่อให้ผู้อบรมมีความรู้ความเข้าใจเรื่องเทคนิคการตรวจประเมินฟาร์ม ซึ่งเป็นกระบวนการขั้นตอนหนึ่งในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ PGS
๒. เพื่อให้ผู้อบรมได้ฝึกปฏิบัติจริงในแปลงเกษตรอินทรีย์และมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน

สรุปสาระสำคัญ

๑. ความหมายของเกษตรอินทรีย์ และแนวทางขับเคลื่อนการเกษตร
เป็นขั้นตอนการผลิตอาหารสำหรับมนุษย์มาช้านาน จากการทำการเกษตรเพื่อบริโภค สู่การเกษตรกระแสหลักที่เน้นปริมาณผลผลิตจำนวนมาก มีราคาประหยัด จึงเริ่มมีการพึ่งสารเคมี การเจริญเติบโตของพืช และป้องกันการเข้าทำลายของแมลงศัตรูพืช ซึ่งผลกระทบจากสารเคมีที่ใช้ในเกษตร เกิดการตกค้างในสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อผู้ผลิต และผู้บริโภค จากปัญหาดังกล่าว การทำเกษตรแบบยั่งยืน ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผลผลิต เป็นการทำการเกษตรเพื่อบริโภคในครัวเรือน ถือเป็นแนวทางความมั่นคงทางอาหารของมนุษยชาติ ยิ่งในปัจจุบันมีผู้คนได้เห็นถึงความสำคัญของการพึ่งพาตนเอง การมีอาหารเพียงพอในการบริโภค และปลอดภัยจากสารเคมี ทำเกษตรอินทรีย์ถือเป็นหนึ่งในการปฏิบัติในการทำเกษตรแบบยั่งยืน เป็นวิถีการดำรงชีวิตที่มีความเชื่อมโยงของทุกชีวิตในระบบนิเวศมีแนวทางการขับเคลื่อนโดยยึด ๔ องค์ประกอบหลัก คือ

๑. การรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

- การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของพืช และสัตว์ในพื้นที่
- ให้ความสำคัญต่อสุขภาพองค์รวมของดิน-พืช-สัตว์ และมนุษย์
- ผลผลิตที่ปลอดภัย และปราศจากผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

๒. การส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคม

- การส่งเสริมการมีสุขภาพที่ดีของผู้คนในชุมชน
- การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน เกิดการซื้อ-ขายผลิตภายในพื้นที่

๓. การส่งเสริมรายได้ และเศรษฐกิจในครัวเรือน

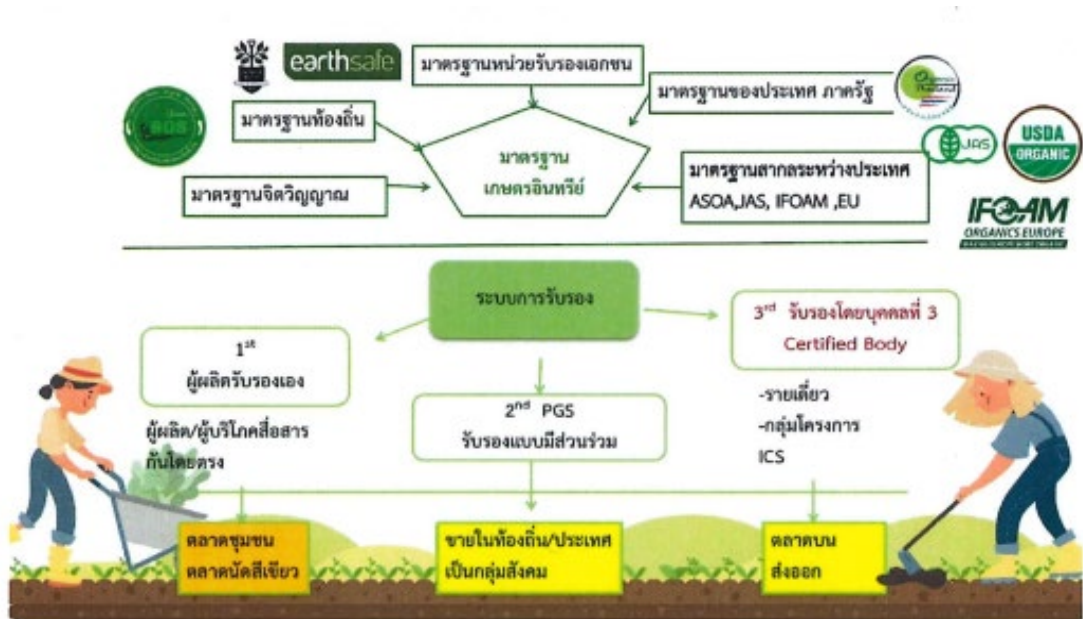
- ลดต้นทุนการผลิต เนื่องจากยกเลิกการพึ่งพาสารเคมีทางการเกษตร
- เพิ่มรายได้สำหรับเกษตรกร
- ลดความเสี่ยงในกรณีราคาผลผลิตตกต่ำจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว

๔. การส่งต่อความยั่งยืนจากรุ่นสู่รุ่น

- ลดผลกระทบจากการสถานการณ์ขาดแคลนอาหาร เนื่องจากมีความหลากหลายของอาหารภายในพื้นที่ รวมถึงชะลอความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติเพื่อลูกหลานในอนาคต

๒. ระบบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

การทำเกษตรอินทรีย์เป็นการทำเกษตรที่มีมาช้านาน ก่อนการนิยามคำว่า "เกษตรอินทรีย์" เพราะในอดีตมีการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์หลากหลายผสมผสานเกื้อกูลกัน มีการหมุนเวียนธาตุอาหารในฟาร์มไม่ใช่สารเคมี ตรงตามหลักการของเกษตรอินทรีย์ที่กำหนดขึ้นในภายหลัง ในปัจจุบันกระแสการใส่ใจสุขภาพ ส่งผลให้ผลผลิตเกษตรอินทรีย์เป็นที่ต้องการของผู้บริโภค และเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ดังนั้นเพื่อสร้างมาตรฐานของสินค้าเกษตรอินทรีย์เป็นที่น่าเชื่อถือ และเป็นแนวทางการปฏิบัติของเกษตรกรได้ทุกพื้นที่ จึงมีการกำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และระบบการรับรองเป็นเครื่องมือควบคุม ดังภาพแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพแสดงมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และระบบการรับรองแบบต่างๆ

การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ แบ่งเป็น ๓ ระดับ

ระดับที่ ๑ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของชุมชน เป็นมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่กำหนดขึ้นเอง และให้การรับรองกันเองโดยชุมชน เช่น มาตรฐานเกษตรอินทรีย์วิถีโสธร มาตรฐานเกษตรอินทรีย์วิถีไทย (Earth safe) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ PGS จันทบุรี เป็นต้น

ระดับที่ ๒ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ประเทศไทย คือ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (มกษ. ๙๐๐๐) Organic Thailand เหมาะสำหรับการจำหน่ายภายในประเทศ

ระดับที่ ๓ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ต่างประเทศ/สากล เช่น มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ EU USDA IFOAM JAS เป็นต้น เหมาะสำหรับการจำหน่ายในตลาดต่างประเทศ

แต่เมื่อก้าวถึงกลุ่มเกษตรรายย่อย ที่มีการทำเกษตรอินทรีย์แบบพื้นบ้าน เน้นขายกับผู้บริโภคในชุมชน การเข้าสู่ระบบรับรองโดยหน่วยตรวจภายนอก ทำให้เกษตรกรเพิ่มค่าใช้จ่ายในการตรวจรับรองไม่คุ้มค่ากับการจำหน่ายผลผลิต ดังนั้นจึงเกิดกระบวนการตรวจรับรองแบบมีส่วนร่วมที่ช่วยให้เกษตรกรรายย่อยผลิตเป็นไปตามมาตรฐาน สามารถพึ่งพาตนเองได้ และยังสามารถเพิ่มช่องทางตลาดได้

๓. ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม PGS

ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม PGS เป็นระบบที่เกิดขึ้นจากสมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ หรือ IFOAM เพื่อช่วยให้เกษตรกรรายย่อยเข้าสู่มาตรฐานการเกษตรอินทรีย์ และขยายช่องทางตลาดได้ กระบวนการรับรองเกษตรอินทรีย์โดยกลุ่มชุมชน บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน ภายใต้หลักการความไว้วางใจ เครือข่ายสังคม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ก่อให้เกิดเครือข่ายระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค การประยุกต์ใช้ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบและหลักการดังนี้

๑. กระบวนการกลุ่มเป็นไปตามหลักการ PGS IFOAM ซึ่งกำหนดโครงสร้างกลุ่ม กระบวนการกลุ่ม การตรวจเยี่ยมฟาร์ม และการรับรอง

๒. มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการยอมรับ สำหรับระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม PGS นี้ กรมพัฒนาที่ดินร่วมกับมูลนิธิฯ ยึดตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์(มกษ. ๙๐๐๐)

๓ การส่งเสริมและเผยแพร่ระบบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

หลักการสำคัญของระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม คือ

๑. วิสัยทัศน์ร่วมกัน: ผู้เกี่ยวข้องมีทัศนคติเป็นแนวทางเดียวกัน เช่น การทำเกษตรอินทรีย์เพื่อคุณภาพชีวิต มีการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน และมีหลักการเสริมคุณค่าของชีวิต

๒. การมีส่วนร่วม: ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและพัฒนาาร่วมกัน กำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ร่วมกัน จ่ายค่าธรรมเนียม ทำให้รู้สึกเป็นเจ้าของ ทำให้รู้ถึงขั้นตอนต่างๆในกระบวนการ

๓. ความโปร่งใส: กลุ่มจัดทำเอกสารชัดเจน มีมาตรฐาน และระบบควบคุมการผลิต มีการตรวจมีกฎกติกา บทลงโทษ สามารถให้ผู้บริโภคตรวจเยี่ยมฟาร์มได้ทุกเมื่อ มี website ฐานข้อมูลสาธารณะ ตรวจสอบได้

๔. ความไว้วางใจ: มีกระบวนการที่โปร่งใส ไว้วางใจได้ ให้ผู้บริโภคตรวจสอบเข้าถึงสมาชิกทุกรายได้

๕. กระบวนการเรียนรู้: มีกระบวนการกลุ่มร่วมกันกำหนดกฎกติกา บทลงโทษ และเข้าร่วมกิจกรรมการตรวจประเมินฟาร์ม และนำผลมาวิเคราะห์ รวมถึงการตัดสินใจที่ประชุมกลุ่ม ทำให้ได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๖. ความสัมพันธ์แนวราบ ทุกคนเป็นเพื่อนกัน มีความเสมอภาค ไม่มีใครมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจการทำงานร่วมกันทุกภาคส่วน

การเริ่มต้น กระบวนการ PGS เริ่มต้นโดยกรรวมกลุ่มผู้ผลิต มีแนวทางต่อไปนี้

๑. มีการรวมกลุ่มผู้ผลิตที่ลักษณะการเกษตรที่คล้ายกันหรืออยู่ในละแวกเดียวกัน ๕ รายขึ้นไป
๒. พื้นที่การผลิตมีความเหมาะสมกับระบบเกษตรอินทรีย์
๓. ผู้ผลิตทุกรายมีหัวใจมุ่งมั่นสู่เกษตรอินทรีย์
๔. มีความสมัครใจ และต้องการการรับรองแบบมีส่วนร่วม
๕. กลุ่มมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพในการพัฒนา เช่นการจัดการด้านการผลิต และการตลาด
๖. มีภาคีเครือข่ายเป็นที่เล็งสนับสนุน โดยกรมพัฒนาที่ดินได้มอบหมายมิสเตอร์เกษตรอินทรีย์เป็นที่เล็งดูแลกลุ่มเกษตรกรเกษตรอินทรีย์ PGS

๔. การตรวจเยี่ยมฟาร์มเพื่อนในระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม

กิจกรรมการตรวจเยี่ยมฟาร์ม/แปลงสมาชิก เป็นหนึ่งในขั้นตอนสำคัญของการรับรองแบบมีส่วนร่วมดำเนินการ โดยเกษตรกรที่มีประสบการณ์ทำเกษตรอินทรีย์ด้วยกัน เพื่อประเมินการปฏิบัติเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรสมาชิกกลุ่มให้เป็นข้อกำหนดของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มีรายละเอียดดังนี้

๑	องค์ประกอบคณะกรรมการตรวจและรับรองฯ	๑. คณะผู้ตรวจประเมินประจำกลุ่ม (หรือมีที่ปรึกษาจากภายนอกในช่วงแรก) ๒. คณะกรรมการตัดสินใจรับรอง (กลุ่มต้องมีการแต่งตั้ง และประกาศไว้ในโครงสร้างของกลุ่ม)
๒	องค์ประกอบคณะผู้ตรวจประเมินประจำกลุ่ม	๑. คณะผู้ตรวจ (เกษตรกรกลุ่มละ ๓ คนหรือมากกว่า) ๒. ผู้สนับสนุน ที่เล็ง ที่ปรึกษา ๓. ผู้ประกอบการ ผู้บริโภค
๓	คุณสมบัติ และทักษะสำคัญของผู้ตรวจเยี่ยมฟาร์มเพื่อน	๑. มีทักษะการสื่อสาร เทคนิคการตั้งคำถาม ช่างสังเกต ๒. คณะผู้ตรวจ ต้องเขียนหนังสือได้อย่างน้อย ๑ คน ๓. มีความรู้ในข้อกำหนดของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และระเบียบต่างๆ ๔. การประยุกต์ใช้ขั้นตอน เทคนิคการตรวจ ๕. บริหารจัดการเวลาอย่างเหมาะสม ๖. เสนอหลักฐานการตรวจเพื่อสนับสนุนสิ่งที่ตรวจพบ และสรุปผลการตรวจ ๗. ใช้เอกสารรายการตรวจ F๔ ในการทำงานเพื่อบันทึกกิจกรรมการตรวจ ๘. สรุปจัดทำรายงานการตรวจ

ในขั้นตอนการตรวจประเมิน ฟาร์มทุกฟาร์มต้องได้รับการตรวจทุกปี ปีละ ๑-๓ ครั้ง หรือมากกว่าตามที่กลุ่มกำหนด ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวจะกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิก และเป็นกระบวนการเรียนรู้ มีความโปร่งใส ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนถือเป็นการควบคุมกันทางสังคม โดยขั้นตอนการตรวจเยี่ยมสรุปดังนี้

๓	การเตรียมการตรวจประเมิน	๑. กลุ่มวางแผนกำหนดวันตรวจ และนัดเจ้าของฟาร์ม ๒. มอบหมายผู้ตรวจฟาร์ม ที่ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน ๓. หัวหน้าผู้ตรวจประเมิน กำหนดหน้าที่รับผิดชอบ ๔. วางแผนการตรวจจากแผนการผลิต (F๒) ของผู้ผลิต ๕. ทำความเข้าใจแบบตรวจประเมิน F๔ ๖. เตรียมข้อมูลมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกช. ๕๐๐๐) ปากกา อุปกรณ์ลงภาคสนาม
๒	การตรวจประเมินในแปลง	๑. การประชุมเปิดการตรวจแปลง ๒. การตรวจประเมินแปลง ทบสวนแปลงผลิต และแผนการผลิต รวมถึงการตรวจประเมินในหัวข้อต่างๆ ตามแบบฟอร์ม F๔ ประกอบด้วย - ข้อมูลพื้นฐานของเจ้าของฟาร์ม - สภาพการใช้พื้นที่ทั่วไป - เมล็ดพันธุ์และท่อนพันธุ์ - การอนุรักษ์ดิน และน้ำ - การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ - การจัดการธาตุอาหารในดิน และการส่งเสริมความอุดมสมบูรณ์ของดิน - การจัดการศัตรูพืช และโรคพืช - วัชปฏิบัติในฟาร์ม และแนวกันชน เพื่อป้องกันการปนเปื้อนในกระบวนการผลิต - การเลี้ยงสัตว์ในฟาร์ม - การจัดการผลผลิต การเก็บรวบรวม และการขนส่ง - การจัดการกับลูกจ้าง - การจัดการตลาด ๓. การรวบรวมหลักฐานและทวนสอบข้อมูล ๔. การทบทวน และสรุปสิ่งที่ตรวจพบ ๕. ประชุมปิดการตรวจแปลง แจ้งผลให้เจ้าของฟาร์มทราบ

(ลงนาม).....

(นางสาวสุนันท์ทิพย์ โยธาศรี)

ตำแหน่ง นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ

(ลงนาม).....

(นางสาววารรัตน์ ลีวรางกุล)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินปราจีนบุรี